

ERIK BORGMAN

God wil in onze wereld leven

overweging 18 december 2011 – vierde zondag van de advent jaar B

gelezen 2 Samuël 7,1-5.8b-12.14a,16 – [Psalm 89,2-3.4-5. 27.29 – Romeinen 16,25-27 –]

Lucas 1,26-38

1.

Moet je nu toch eens zien, ik ben rijk en woon comfortabel, en ik laat God in de kou staan. Zo redeneert David in de eerste lezing en je vraagt je af wat daar nu eigenlijk mis mee is. Onze eigen voorouders, en misschien wij zelf ook nog wel, wij hebben toch op een vergelijkbare manier gedacht. Het gaat ons voor de wind, katholieken hebben in de Nederlandse samenleving inmiddels hun plaats veroverd, dus nu wordt het de hoogste tijd dat ook katholieke kerken weer voluit en zichtbaar aanwezig zijn in onze steden. Wat is er niet allemaal geïnvesteerd aan mensen die het geld ook wel voor iets anders konden gebruiken in de mooiste liturgische gewaden, in kunstzinnige schilderijen en beelden, in kostbare kelken en monstransen. Allemaal ter ere Gods. Was dat dan verkeerd?

Wat David te horen krijgt bij monde van de profeet Natan is niet dat God niets te maken heeft met wat kostbaar is, afstand houdt van schoonheid of vindt dat we *hem* niet hoeven te geven wat we zelf goed kunnen gebruiken. De profeet Natan zegt dat God zich niet laat temmen, ook niet door een rijke en machtige koning. Ga nu niet denken dat ik van jou afhankelijk ben, zegt God tegen David, dat jij bent wie je bent en dat je hebt wat je hebt, dat is aan mij te danken. Als je mij wil eren, moet je je *daar* rekenschap van geven. Mijn in jouw ogen zo onooglijke tent, die vormt uiteindelijk de grondslag van jouw prachtige paleis! En daarom, hoe groots of kostbaar je ook bouwt, het zal nooit iets anders zijn dan een tent. Het belang ervan zit uiteindelijk niet in de schoonheid, niet in de macht die het uitstraalt, niet in de onverzettelijkheid waarvan het getuigt. Het belang van wat je allemaal op zult bouwen in je leven is dat God erin woont.

Dat hij voor God ruimte vrij wil maken, dat strekt David tot eer. Psalm 132 herinnert aan het verlangen van David om voor God een tempel te bouwen als zijn waarachtige grootsheid:

Breng in herinnering de moeiten die David zich gaf,
hoe hij onder ede beloofde,
aan de Machtige van Jakob een gelofte deed:
'Ik ga mijn slaaptent niet binnen
en op mijn bed kom ik niet om rust te vinden,
mijn ogen gun ik geen slaap
voordat ik een plaats vind voor de Machtige van Jakob' (vers 1-5).

Weten dat je nergens thuis kunt zijn als God er geen woonplaats vindt, en daarom geld en energie investeren in die woonplaats van God, dat is een teken van gelovige toewijding. Maar wie gaat denken die woonplaats voor God op eigen kracht te kunnen bouwen, die gaat in de fout. Die denkt God zijn plaats te kunnen wijzen.

2.

Afgelopen vrijdag presenteerde oud-politicus Wim Deetman de resultaten van de commissie die het seksueel misbruik in de rooms-katholieke kerk onderzocht heeft en waarvan hij de voorzitter was. Het valt niet mee en dat is zacht uitgedrukt. Waarschijnlijk tienduizenden slachtoffers, velen daarvan voor het leven getekend, veelal niet gezien en als zij eindelijk durfden klagen vaak actief niet geloofd. Mensen hadden een heiligdom voor God opgericht, een kerk met ambtsdragers en hoogwaardigheidsbekleders, een katholieke zuil met onderwijsinstanties en instellingen die kwetsbare mensen opvangen, een bouwwerk waar ze trots op waren en die God een plaats gaf

in hun midden. En zij konden niet geloven, zij meenden dat zij het zich niet konden permitteren om te geloven dat niet dit bouwwerk op zich heilig was, maar zijn betekenis dankt aan de God die erin zijn woonplaats neemt en alleen voor zover God erin zijn woonplaats neemt. Jezus zette, zo vertellen de evangelisten ons, een kind in het midden en zei: 'Wie dit kind ontvangt in mijn naam, ontvangt mij; en wie mij ontvangt, ontvangt degene die mij gezonden heeft' (Lucas 9, 47). Maar kinderen die klaagden over hoe ze ontvangen waren, behandeld werden, zijn aangeraakt en aangerand, werden op grote schaal niet gezien en niet gehoord.

De persconferentie van Deetman was zeer indrukwekkend. Deetman was bijna een uur aan het woord en hij viel niet één keer in de fout die voortdurend gemaakt wordt, die daarna door commentatoren en journalisten onmiddellijk weer gemaakt werd: Deetman ging niet zwartepieten. De vuile was is binnengehouden, er werd bewust gezwegen, kerkelijke bestuurders en religieuze oversten probeerden hun eigen falen toe te dekken, maar daarmee is het verhaal niet af. Wat deden en doen 'wij' in Nederland elkaar toch aan, was Deetmans vraag die er goed onderbouwd nadrukkelijk op wees dat seksueel misbruik door de hele samenleving heen veelvuldig voorkwam en waarschijnlijk voorkomt. Wat deden en doen wij elkaar aan, ook door als het nodig is *niet* te zien, *niet* werkelijk te zien en te laten binnenkomen wat er met anderen gebeurt en op dergelijke momenten dus *niet* voor elkaar in te staan. Inderdaad, niet wat deden *zij* anderen aan, maar wat deden *wij* en doen *wij* *elkaar* aan?

We hebben bij de lezingen van vandaag de psalm weggelaten. En hoe mooi het koor ook gezongen heeft, achteraf gezien is dat jammer. Ons worden namelijk voor vandaag stukjes aangereikt uit psalm 89, onder meer de passage waarin God zegt:

David, mijn dienaar, heb Ik gezworen:
Ik vestig voor altijd uw dynastie,
voor uw troon sta Ik borg van generatie op generatie' (vers 4-5).

De verbondenheid tussen God en mensen hangt niet af van onze trouw, maar van Gods trouw – en die is oneindig en onverbreekelijk. In onbegrijpelijke liefde – en hoe scherper we zien wat we elkaar aan kunnen doen, hoe onbegrijpelijker wordt het – in onbegrijpelijke liefde heeft God voor ons gekozen, zelfs al kiezen wij tegen hem, en onteren wij degenen die bij uitstek zijn beeld zijn en onteren zo God zelf. Gods stem blijft klinken. Het klinkt in het taaie protest van de slachtoffers tegen hun slachtofferschap, of in hun geresigneerd zwijgen, wie weet misschien ook wel in ons eigen midden. We zien God weerspiegeld in de verbijstering van journalisten en krantenlezers, de ontredde van hulpverleners en onderzoekers. Wij kunnen iets van hem herkennen in onze eigen verlegenheid en pijn om wat er gebeurd is, misschien wel met mensen in onze directe omgeving, Om wat nooit had mogen gebeuren, maar wat niet meer ongedaan gemaakt kan worden.

3.

Hoe kunnen wij, hoe kan ons geloof, hoe kunnen wij als kerk in deze situatie in Godsnaam ooit weer vruchtbaar worden? 'Heilige Geest zal op je komen', zegt de engel tegen Maria als ze een soortgelijke vraag stelt. 'Kracht van de Allerhoogste zal je overdekken' en je zult zwanger blijken van wat dankzij God opnieuw geboren wordt, en wat kind van de Allerhoogste mag heten. Maria wordt zwanger van het woord van de engel dat het woord van God is en zo wordt zij Gods heiligdom, de tempel die David eigenlijk wilde bouwen. Diep in onszelf weten wij immers wel dat wij niet leven van imponerend machtsvertoon, van kostbaarheid en schittering, maar van wat God de mogelijkheid geeft steeds weer vernieuwend, telkens veranderend en ons bekerend onder ons aanwezig te zijn.

Het is een troostende, maar tegelijkertijd pijnlijke aanwezigheid. Zo'n anderhalve week geleden meldden zich bij mij aan de voordeur twee jonge mannen. Ze droegen alle twee een

plastic tas waar zo te zien alles in zat wat ze bezaten, ze stonden te huiveren in de regen en de koude wind en in gebroken Engels zei één van hen dat zij een slaappleats zochten. Ze kwamen eigenlijk voor de mensen van de Stichting Noodopvang Dakloze Vreemdelingen Utrecht, die in de pastorie kantoor houden, maar die waren al naar huis. Ik meende niets anders te kunnen doen dan ze wegsturen – de kou in, de regen in. Ze waren beleefd, maar ze legden mij met klem nog eens uit dat ze alleen maar een plaats nodig hadden om te slapen. Ik kan jullie niet helpen, zei ik, hiervoor moet je niet bij mij zijn. Maar wat is dat eigenlijk voor een antwoord?! Ik weet het nog altijd niet, ik weet nog altijd niet of ik niet heel anders had moeten reageren – als het mijn broers waren geweest had ik ze, als ik nikst anders geweten had, desnoods op de bank laten slapen, en waren zij dan niet mijn broers? – maar ik besef wel weer heel scherp dat ik in mijn onrust met hen verbonden ben. Zij en ik, wij worden meer mens als zij niet langer om een slaappleats hoeven te bedelen en ik niet hoeft te beslissen of ik ze die nu wel of niet kan geven. Hun stem en vooral ook hun blik heeft mijn verlangen het pijnlijk gemis van en het uiteindelijk toch hoopvol uitzien naar een wereld waarin wij allemaal thuis zijn, opnieuw in alle hevigheid gewekt.

Of we nu vrouw zijn of man, of we nu jong zij of al wat ouder – het is vandaag per slot van rekening seniorendag – hoe oud of jong we ook zijn, we kunnen ons in deze zin altijd opnieuw zwanger laten maken. We kunnen ons laten aanspreken op wat wij hopen en missen, en onze pijn zo om laten vormen in barensweeën. De kunst is alleen dat ene woord te zeggen: ‘Mij geschiede naar uw woord’, ‘laat met mij gebeuren wat u mij gezegd hebt’. Wie Gods aanwezigheid centraal stelt, die wordt een vruchtbaar leven beloofd, maar dat kan alleen als je niet langer de baas over je eigen leven probeert te zijn. Wil het voluit Kerstmis kunnen worden en Gods aanwezigheid werkelijk zijn woonplaats onder ons vinden, moeten we de ruimte vinden om dat aan ons te *laten* gebeuren. – Dat de goddelijke Geest ons hiertoe mag openademen.